

Henk van Oort

Leeflicht

Mijn biografische regenboog

cichorei

Oort, Henk van

Leeflicht ; Mijn biografische regenboog / Henk van Oort – Amsterdam:
Cichorei

ISBN 978 90 832755 4 3

Foto omslag: Henk van Oort

Omslagontwerp, eindredactie, layout en zetwerk: Jaap Verheij

© 2023 Uitgeverij Cichorei, Amsterdam

www.uitgeverijcichorei.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt,
door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

*No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint,
microfilm or any other means, without written permission from the publisher.*

Inhoud

Langzaam ontwaken – 1947	7
God en mijn vriendjes – 1950	12
Koud en kaal – 1955	21
Ontdekking – 1957	24
Leraar – 1960	27
Een merkwaardige stage – 1963	38
Soldaat – 1965	45
Aan het werk – 1967	49
Voorlopig – 1970	52
Koerscorrectie – 1976	54
Breuk – 1978	58
En weer verder – 1986	61
Egypte – 1988	64
Muziek – 1989	65
Twee sporen – 1990	67
Inleidingscursussen – 1999	77
Schrijver – 2001	80
Geven en nemen – 2010	86
Johan van Hulst – 2015	90
Leiden – 2018	94
Een nieuwe metafoor – 2020	97
Julianaschool 2021	101
Intermezzo	107
All is One – 2022	117
Pasen – 2022	124
Vrijheid – 2022	126

Langzaam ontwaken – 1947

Ik zou eigenlijk al moeten slapen. Mijn moeder heeft net een slaapliedje voor mij gezongen waarin mij beloofd werd dat engelen tijdens mijn slaap bij mijn bed komen staan en mij voor allerlei onheil behoeden. Daarna hebben we samen een kindergebed gezegd waarin ik vraag om toch ook een schaapje te mogen zijn van de grote kudde op de aarde die door de trouwe vader in de hemel beschermd en geleid wordt. ‘Neem mij aan, schoon, jong en klein,’ hoor ik onze stemmen zeggen.

De zangstem van mijn moeder maakt indruk. Ik ben ervan overtuigd dat zij weet waarover zij zingt. Zij kent de wereld van de engelen en ze wil die kennis blijkbaar met mij delen. Het lukt haar. Soms dringt die andere wereld tot mij door in een vreemde taal, in het Frans. ‘Notre Père, qui est aux cieux’ en ‘Suivez le bon Berger’. De ooit gevluchte Hugenoten spelen een rol in het geheugen van mijn moeder. Ze herinnert zich teksten uit de École du Dimanche van de Église Wallonne die zij als kind bezocht samen met haar broertjes en zusjes. Wonderlijk, God verstaat meer talen. Ik verbaas me over die mogelijkheid.

In het volste vertrouwen de volgende ochtend weer gewoon wakker te worden, geef ik mij doorgaans over aan de slaap, aan de engelenwereld en natuurlijk ook aan Klaas Vaak, die zand in de ogen strooit van de vermoeide kinderen. Niet op deze zomeravond. Het is te warm en er is te veel licht. Bovendien dringen allerlei geluiden via de hor in het slaapkamerraam door in mijn slaapkamer. Ik luister naar de stemmen van de burens die ergens in hun tuin zitten te praten. Ik luister naar de late vogels en naar de vliegtuigen die laag over ons huis op weg zijn naar de grote luchthaven.

Bromvogels noem ik ze. Ik strek me uit en plotseling merk ik dat ik tegelijkertijd het voeteneind én het hoofdeind van mijn kinderbed kan voelen. Ik lig klem. Ik ben alweer gegroeid. Ik moet nu ook een groot bed, een opklapbed, want de slaapkamer is niet groot. Ik probeer het nog een keer en het lukt. Mijn tenen raken het voeteneind en mijn haar druk ik tegen het hoofdeind. Het kinderledikantje kraakt afkeurend.

Vanuit mijn bed kijk ik naar de meubels in de slaapkamer. De commode heeft dezelfde lichtgele kleur als mijn bed. De opstaande randen waarin een aankleedkussen ligt, vallen mij op. Daaraan kun je zien dat het geen gewoon kastje is maar een commode. Mijn schone kleren liggen achter de twee deurtjes waarop een vaag bleke bloem is afgebeeld. Naast de commode staan twee vreemde stoelen waarop mijn kleren liggen die ik net heb uitgetrokken. De stoelen zijn afkomstig uit het huis van mijn grootmoeder. Ik vind het kwade stoelen, donker hout, donker leer op de zitting en donker geluid als je erop gaat zitten. Ze willen gewoon niet dat ze gebruikt worden als zitplaats. Boven de commode hangt een schilderijtje waarop twee kinderen te zien zijn die met een kleine beer spelen. Als ik 's morgens, staande op de commode, aangekleed word, kan ik het schilderijtje aanraken, wat niet mag natuurlijk, en dan zie ik mezelf in het glas.

Ineens zijn de gezongen engelen weer terug. Ze lijken mijn slaapkamer nog meer te verwarmen, nog lichter te maken dan deze al is. Dan lokt een vriendelijk gezicht mij mee en langzaam word ik in alle rust en vol vertrouwen opgetild en zweef ik naar dromenland.

De houten handkar van de bakker staat schuin gekiept tegen de stoepwand van de smalle straat. De klep van de kar staat open en ik ruik de geur van vers brood. Ik kan er niet in kijken. Ik ben daarvoor te klein. Aan de lage voorkant van de handkar hangt nog een

extra kistje voor de kleine broodjes. Ook van dit kistje staat de klep open. Ik loop naar de kar en ik kan net in het kistje kijken, waarin ik witte kadetjes zie liggen. Vrijwel onmiddellijk vouw ik mijn handen en zeg hardop het gebedje dat mijn moeder mij geleerd heeft: 'Here, zegen deze spijzen, amen.' Dan kijk ik naar rechts, naar de gevel van het huis waar ik mijn moeder zie praten met de bakker die net de deur uitkomt van een huis waar hij een bestelling heeft afgeleverd. Als ze mij zien, stoppen ze met praten. Ze glimlachen en ik vraag mij af waarom ze dat doen. De bakker loopt naar zijn kar, zet zijn mand op de grond en geeft mij een wit kadetje uit de handkar. Ik ken mijn geluk niet! God heeft mijn gebed verhoord. Ik weet het zeker. Ik geniet van het zachte brood en ik heb geen honger meer. Ik voel me omgeven door een onbegrijpelijk soort warmte.

De blauwe tram van lijn vierentwintig rijdt een voor mij bekende route door Amsterdam. We rijden door de Ferdinand Bolstraat. Mijn moeder en ik, vijf jaar oud, staan in de tram. Er is geen zitplaats meer over.

'Kom maar hier staan, dan ben je uit het gedrang,' zegt mijn moeder tegen mij.

Alleen dat rare woord al, 'gedrang,' maakt me misselijk. Mijn moeder houdt zich vast aan een lus en ik houd me vast aan een metalen handgreep die bovenop een houten stoel is bevestigd.

'Houd je goed vast hoor, die tram schudt steeds!' zegt mijn moeder.

Ik kijk naar de schuifdeur in de tram tussen de ruimte waar alle mensen zitten en het balkon waar de bestuurder zijn werk doet. 'Mam, waarom zit er een luikje in die schuifdeur? Het wordt nooit gebruikt en toch zit dat luikje daar.'

Ik kijk naar mijn moeder en wacht op antwoord. Mijn moeder is aan de praat geraakt met een vrouw die op de stoel zit waar ik me aan vast houdt. Ze heeft een mooie blauwe sjaal om haar hals, net zo een als die van tante Mien.

‘Mam, waarom zijn die letters zo bol, daar op dat gebouw?’ vraag ik terwijl ik door het raam van de tram naar de letters wijk.

Mijn moeder hoort me maar half en de tram schudt en schudt. De conducteur wringt zich tussen de mensen door om de kaartjes te controleren.

‘Mam, waarom mag oom Roel op zondag niet werken?’ is mijn volgende vraag.

‘Wat zeg je? O, oom Roel, werken op zondag is volgens oom Roel door God verboden, want die dag is een rustdag,’ antwoordt mijn moeder en ze voegt eraan toe: ‘Nog twee haltes en dan moeten we overstappen.’

‘Mam, waarom woont oma eigenlijk in een hofje en niet in een gewoon huis?’ Mijn vraag verdwijnt in het gepiep van de tram in de bocht.

‘Mam, waarom heeft de tram een bestuurder? De tram rijdt toch door de rails. Sturen hoeft toch niet?’

De vrouw met de blauwe sjaal staat op en ik doe een stapje opzij om haar ruimte te geven. Als ze staat is ze net zo groot als mijn moeder. Ik kijk omhoog naar deze twee grote mensen en ik grijp de hand van mijn moeder. De vrouw glimlacht naar mijn moeder terwijl ze naar mij wijst. Ze zegt: ‘Wat wil dát kind veel weten!’

Mijn moeder glimlacht terug en zegt iets wat ik niet versta.

Ik ben verbaasd over de opmerking van de vrouw. Ik denk opeens aan de woorden van mijn grootmoeder: ‘Met vragen kom je het aan de weet.’ Ik wil gewoon alles weten en ik geniet van alle antwoorden. Zouden er dan ook kinderen zijn die niet alles willen weten, vraag ik mij af.

‘Kom, opschieten, we moeten eruit,’ roept mijn moeder even later. ‘Mag ik even passeren?’ vraagt ze netjes aan een man die de weg verspert.

We wringen ons door de mensenmassa in de tram en net op tijd lukt het om uit te stappen. Dan staan we op de vluchtheuvel.

‘Oom Roel mocht van God niet op zondag werken,’ gaat mijn

moeder onverwacht verder, terwijl we op lijn zeven staan te wachten, 'maar nu hij op Schiphol een nieuwe baan heeft, is hij toch maar op zondag gaan werken. Hij moet geld verdienen voor zijn gezin en dat vindt God, denk ik, wel goed.'

Ah, om het goed te maken, denk ik dan, bidt oom Roel veel en gaat hij 's zondags twee keer naar de kerk. Bovendien leest hij na het eten hardop uit de Bijbel. Dan luistert het hele gezin naar zijn lage stem. Dat weet ik omdat ik daar een keer op oudejaarsavond heb gegeten. Zo houdt hij God te vriend, denk ik.

'Daar is lijn zeven. Kom op, geef een hand,' zegt mijn moeder.

'Mam, waarom lopen bij onze messen de punten naar boven en bij die van Oom Roel naar beneden?'

God en mijn vriendjes – 1950

‘We doen onze handen samen en dan leggen we ze op de rand van de bank’, zegt de juf tegen de klas kinderen van de christelijke school. ‘Doe je ogen maar dicht, dan zal ik bidden’, voegt zij eraan toe.

Ik, zes jaar oud, doe precies zoals juf ons opdraagt. Ik luister naar haar vriendelijke stem. Ik houd van haar. De zon schijnt in de klas en er is vrede. De oorlog is voorbij. Ze dankt voor de nieuwe dag en ze vraagt in haar gebed om hulp bij alle taken die we die dag opgedragen zullen krijgen.

Aan het eind van de schooldag volgt een tweede gebed. Dan vraagt juf aan God of hij alle kinderen veilig naar huis wil brengen. Ik luister en ik kom op hetzelfde moment in de problemen. Mijn vriendjes Gerard en Wim zitten op een openbare school. Daar wordt niet gebeden. Lopen zij nu meer risico bij het oversteken van diezelfde gevaarlijke kruising met dat oranje knipperlicht boven de weg? En dan die moeilijke sommen. Zou ik geholpen worden door God en zij dan niet? Hoe zit dat? Of moet ik voor hen bidden?

Even waag ik het om door een kleine spleet stiekem te kijken of iedereen zijn ogen wel dicht heeft. Ik schrik van mijn eigen ontrouw en knijp mijn ogen weer snel dicht. Als ik aan het eind van de dag weer naar huis loop kijk ik extra goed uit bij de gevaarlijke oversteek. Misschien is die extra aandacht van mij rechtstreeks van God afkomstig. Dat zal het zijn. God houdt geen auto’s tegen maar laat mij extra voorzichtig zijn. Voorlopig heb ik vrede met die conclusie.

Bij elke maaltijd moet ik bidden van mijn moeder: ‘Here, zegen deze spijzen, amen’ en ‘Here, dank u voor deze spijzen. Amen.’ Ogen dicht en handen gevouwen.

Toch niet helemaal eerlijk, vind ik. Mijn vader bidt niet, bidt nooit, voor zover ik weet. Zijn moeder bidt ook nooit als ze bij

ons eet. De andere oma bidt wel, soms in het Frans. Als ik na een tafelgebedje mijn ogen weer open doe, bekijk ik met belangstelling de worteltjes die ik in een schaal zie liggen. Ze zijn niet veranderd volgens mij. Waar is die zegen dan te vinden? Ik neem de proef op de som. Een keer doe ik alsof ik bid. Ik vouw wel mijn handen en ik sluit mijn ogen, maar ik bid niet. Net wat ik dacht, die worteltjes smaken net zoals die keer dat ik er wel voor gebeden had. Ik bid voortaan om mijn moeder niet teleur te stellen.

Mijn vriendje Gerard, iets ouder dan ik, heeft plotseling een verdacht aantal rolletjes Fruittella in zijn bezit. Kwistig deelt hij de roze toffees uit op straat aan de andere kinderen. Gerard is onverwacht de held van de buurt. Ik vertrouw het niet, maar ze smaken wel lekker, die felgekleurde toffees.

‘Kom maar eens mee, naar de drogist, dan zal ik je wat laten zien’, zegt de negenjarige Gerard tegen mij.

Ik ga mee en de truc voltrekt zich voor mijn ogen.

‘Ik wil een zoute puntdrop’, zegt Gerard tegen de drogist.

Terwijl de drogist zich omdraait om een ruitvormige zoute drop uit een blikken trommel te pakken, grist Gerard een handvol Fruittella rolletjes uit een doos die op de toonbank staat. Zeker vier rolletjes verdwijnen in zijn broekzak.

Ik houd mijn adem in als Gerard een stuiver neerlegt voor de puntdrop, zich omdraait en de winkel uitloopt. ‘Zie je, zo doe je dat’, zegt Gerard tegen mij. Ik weet niet wat ik terug moet zeggen.

Als ’s avonds God en de engelen weer langs komen, vraag ik mij af of ik ooit een dief zou worden. Dat zou God niet goed vinden. Hoe zou ik kunnen merken dat God dat niet goed vindt? Ik heb geen antwoord op die vraag, maar ik weet zeker dat ik geen dief wil zijn. God is ook geen dief tenslotte.

Op een avond staat Gerard tussen een aantal buurjongens heftig te praten. Hij heeft een plan, een geheim plan. Ik sta er ook bij. Ik luister naar zijn woorden. Gerard is groot en heeft overwicht.

‘Morgenavond grijpen we Frank. Hij is een opschepper. We lokken hem naar het zandland en dan slaan we hem in elkaar. We zijn met z’n zessen, dat moet lukken. We zullen hem leren altijd de opschepper uit te hangen met z’n mooie praatjes.’

Niemand durft iets terug te zeggen, laat staan bezwaar te maken tegen dit plan.

‘Morgenavond, hier, om zeven uur. We doen dan alsof we een nieuw spel gaan spelen, snap je?’

We snapten het, dat wel, maar ik keer me vanaf het eerste moment tegen dit plan. ’s Avonds liggend in mijn bed, weet ik niet wat ik moet doen met de woorden van Gerard. Een opschepper, wat is dat eigenlijk? Wat betekent dat woord?

De volgende ochtend besluit ik het plan aan Frank te gaan vertellen, stiekem dus, aan het eind van de middag. Ik moet niet gezien worden door de andere kinderen. Ik voel me een verrader, maar ik kan niet anders. ‘In elkaar slaan’, dat mag niet gebeuren. Na schooltijd houd ik de deur van Franks huis goed in de gaten. Op zeker moment komt hij uit school aangeftetst. Als hij zijn fiets tegen een lantarenpaal aan zet loop ik naar hem toe. Razendsnel vertel ik hem wat het plan is.

Frank kijkt mij ongelovig aan. ‘Echt waar? Hoe weet je dat?’ vraagt hij.

Ik vertel wat er de vorige avond gezegd is.

Frank gaat naar binnen en ik steek de straat weer over op weg naar mijn eigen huis. Die avond blijf ik binnen en vanuit mijn raam zie ik Gerard en een paar andere buurjongens op straat staan. Frank komt niet naar buiten. Ze bellen bij hem aan, maar hij zegt dat hij het te druk heeft om buiten te komen spelen.

Tijdens een soort kruisverhoor van Gerard de volgende dag, speel ik de onschuld. Ik weet van niets. Het duurt een paar weken voordat ik me bevrijd voel van dit verraad. Wat zal God hiervan vinden? Wat is verraad eigenlijk? Aan welke kant moet je gaan staan? Welke is de goede kant en welke de kant van het kwaad? Wat

de één goed vindt, vindt de ander niet goed en zo kom je er nooit uit. Ook Koning Salomo komt langs. Wat een prachtig verhaal toch over die twee moeders en dat ene kindje. Hoe zou Salomo dit opgelost hebben? Langzaam, heel langzaam, verdwijnt het probleem uit mijn kinderlijke bewustzijn.

Ik ben een kerstkind en misschien wel daardoor voel ik een speciale band met dat wonderkind uit Bethlehem. Een dag na die wonderbaarlijke geboorte in Bethlehem, zie ik op mijn beurt in de vroege ochtend het levenslicht. Midden in de oorlog beland ik op de aarde. Een kaarsje in een jampot, in de handen van mijn vader, verlicht de weg vanuit huis naar de taxi die ondanks de oorlog toch nog beschikbaar is om mijn ouders naar het ziekenhuis te brengen. Alles loopt goed af en moeder en zoon komen een dag later veilig thuis. Op 30 april 1944 word ik gedoopt in de Église Wallonne in Amsterdam door pasteur Charles Le Cornu.

ACTE DE BAPTÊME

Nous, CONDUCTEURS DE L'ÉGLISE WALLONNE D'AMSTERDAM, certifions que

Hendrik van Oort

né le *26 décembre 1943*

fils de *Hendrik van Oort*

et de *Antje Dondorp*

présenté au baptême par *ses parents*

a été baptisé dans la dite Eglise le *30 avril 1944*

par *Charles Le Cornu, pasteur*

AMSTERDAM, le *26 février 2012*

LES CONDUCTEURS SUSDITS,
ET POUR TOUS,

Le Secrétaire :
H. A. M. Cornu

Doopakte Waalse Kerk – Amsterdam – 1944

Mijn verjaardagen worden gevierd met bazuin blazende engelen, hangend in de kerstboom.

Zie je wel, ze bestaan écht, denk ik, als ik in stille aanbidding naar de lichtende kerstboom kijk. Ze hebben vleugels en ze hebben de kleur van goud. En ze hebben héél mooi haar, mooier dan die kale kop van mijn vader.

‘Il est né le divin enfant’, wordt er bij de kerstboom gezongen. Prachtig lied. Hoewel ik de tekst niet versta, geniet ik er wel van omdat het gaat over God en over zijn pas geboren Zoon, zegt mijn moeder.

Vlak voor mijn zevende verjaardag ga ik met mijn ouders en een tante en oom naar een grote kerk in de stad. Ik kijk mijn ogen uit. Zo groot, en die toren zo hoog, met zo’n mooie verlichte kroon erbovenop. Het orgel klinkt voluit bij het Ere zij God. Ik zing niet mee. Ik ken het lied niet, maar ik kijk naar mijn ouders en naar mijn oom en tante. Ze zingen uit volle borst. Ze lijken wel een beetje veranderd. Zulke gezichten heb ik nooit eerder gezien. De muziek davert door de kerk. Nooit heb ik zoiets gehoord. Ik moet er bijna van huilen.

Zie je wel, denk ik, God bestaat écht. Dat kan niet anders. Hij bestaat in mijn ouders en in alle andere mensen in de kerk die nu zo luid zingen. God is een soort optelsom van al die mensenstemmen.

Onder de indruk van zoveel moois, zit ik bij mijn vader achterop de fiets terug naar huis en ik zeg niets. Tussen het licht van de straatlantarens door, zie ik een paar mooie sterren zweven. Daar is de hemel. Ik weet het zeker.

Op de eerste schooldag na de kerstvakantie trakteer ik alle klasgenoten op wat lekkers en van mijn juf krijg ik een Bijbelplaatje. Het is net een grote postzegel met een kartelrandje. Op de achterkant staat in schoonschrift geschreven: ‘Ter herinnering aan juffrouw Petrie.’ Op de voorkant staan vijf gele narcissen afgebeeld met daaronder de tekst ‘*Wat de toekomst brengen moge, mij geleidt des*

Heren hand'. Ik ben blij met dat plaatje. Ik ben er zuinig op. Ook op de zondagschool krijg ik zulke plaatjes en daardoor heb ik al een hele collectie die ik in een klein sigarendoosje bewaar.

Bijbelplaatjes van de Christelijke Lagere School – 1948